

HE 100/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi leipomotyölain 5 §:n kumoamisesta ja työntekijöiden lähettämistä annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi leipomotyölain 5 §, jolloin leipomotyölaki tulisi kokonaisuudessaan kumotuksi. Muutoksen myötä leipomoalan yötyökorvauksista sovittaisiin muita aloja vastaavasti yleisesti sovellettavan työaikalain mukaisesti työehtosopimuksilla.

Lisäksi työntekijöiden lähettämistä annetusta laista poistettaisiin viittaus leipomotyölakiin.

Esityksellä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaa.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.3.2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi	3
2.1 Voimassa oleva sääntely	3
2.2 Sovellettavat työehtosopimusmääräykset	4
2.3 Tietoja leipomoalasta	5
2.4 Vuotuinen työaika	7
3 Tavoitteet	7
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	7
4.1 Keskeiset ehdotukset	7
4.2 Pääasialliset vaikutukset	7
4.2.1 Yleistä vaikutusten arvioimisesta	7
4.2.2 Vaikutukset henkilöstöön	8
4.2.3 Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon	11
4.2.4 Vaikutukset työllisyyteen	12
4.2.5 Vaikutukset yrityksiin	12
4.2.6 Vaikutukset pk-yrityksiin	12
4.2.7 Vaikutukset kuluttajiin ja kotitalouksiin	12
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	13
6 Lausuntopalaute	13
6.1 Yleistä	13
6.2 Yötyökorvauksen rooli työsuojelussa	13
6.3 Vaikutukset ja voimaantuloaikataulu	14
6.4 Sääntelyn yhdenmukaistaminen	15
6.5 Muuta	15
7 Säännöskohtaiset perustelut	15
7.1 Laki leipomotyölain 5 §:n kumoamisesta	15
7.2 Laki työntekijöiden lähettämisestä annetun lain muuttamisesta	16
8 Voimaantulo	16
9 Suhde muihin esityksiin	16
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	16
LAKIEHDOTUKSET	18
1. Laki leipomotyölain 5 §:n kumoamisesta	18
2. Laki työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 4 ja 6 §:n muuttamisesta	19
LIITE	21
RINNAKKAISTEKSTI	21
2. Laki työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 4 ja 6 §:n muuttamisesta	21

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma Vahva ja välittävä Suomi edellyttää, että leipomotyölaki kumotaan 1.3.2025 alkaen vanhentuneena.¹

1.2 Valmistelu

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 1.2.2024 kolmikantaisen työryhmän valmistelemaan esitystä leipomotyölain kumoamisesta. Työryhmään kuuluivat työ- ja elinkeinoministeriön edustajien lisäksi Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n, Elintarviketeollisuusliitto ry:n (ETL), Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n ja STTK ry:n edustajat sekä kolme pysyvää asiantuntijajäsentä (Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry, Ammattiliitto Pro ry, Suomen Elintarviketyöläisten liitto SEL ry). Työryhmän toimikausi oli 1.2.–30.6.2024.

Työryhmä sai hallituksen esityksen muotoon laaditun mietintönsä valmiiksi 15.5.2024. Hallituksen esitysluonnoksesta pyydettiin lausuntoa muun muassa ministeriöiltä ja muilta viranomaisilta sekä järjestöiltä, yhteensä 16 taholta ajalla 20.5.–26.7.2024 Lausuntopalvelu.fi -palvelun kautta. Lausuntojen sisältöä selvitetään jäljempänä luvussa 6.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat valtioneuvoston julkisessa palvelussa osoitteessa <https://tem.fi/hanke?tunnus=TEM003:00/2024>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Voimassa oleva sääntely

Leipomotyölaissa (302/1961) säädetään leipomotyöntekijöiden korotetusta palkasta yötyön aikana. Laki on pääosin kumottu vanhalla, vuonna 2020 kumotulla työaikalalla (605/1996). Lain 5 § on kuitenkin jätetty voimaan sellaisena kuin se on 1.12.1993 voimaan tullessa leipomotyölain muuttamisesta annetussa laissa (916/1993).

Leipomotyölaki kumottiin vuoden 1996 työaikalain 46 §:n perusteella. Hallituksen esityksessä (HE 34/1996 vp) on todettu tarkoituksena olleen, että voimaan jäävän 5 §:n soveltamisessa noudatetaan kumottavan leipomotyölain soveltamisalaa. Silloisen soveltamisalasäännöksen mukaan leipomotyölain alaista on työsopimuslain (320/70) 1 §:n 1 momentissa tarkoitettun työsopimuksen perusteella tehtävä leipomotyö, jolla tavaraa tuotetaan myytäväksi, leipomossa tapahtuva leipomotuotteiden pakkaaminen ja lähettäminen sekä leivän valmistus tehtaassa tai teollisuuslaitoksessa niin myös leipomotuotteiden valmistus muussa liikkeessä, yrityksessä tai laitoksessa. (916/1993)

Leipomotyölain 5 §:n 1 momentin mukaan leipomotyöntekijöillä on oikeus korotettuun palkkaan yötyön aikana. Korotus on lainkohdan mukaan kello 22:n ja 6:n välisenä aikana tehdystä työstä vähintään 100 prosenttia. Pykälän 2 momentissa säädetään työnantajien ja

¹ Ks. hallitusohjelman luku 4.1 Talouskasvua ja kilpailukykyä tukevat työmarkkinauudistukset.

työntekijöiden yhdistysten, joiden toimintapiiri käsittää koko maan, oikeudesta sopia 1 momentissa tarkoitetusta korotetusta palkasta toisinkin.

Lisäksi nykyiseen työaikalakiin (872/2019) sisältyy myös leipomotyöntekijöihin sovellettavaa sääntelyä. Työaikalain 3 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan yötyönä pidetään työtä, jota tehdään kello 23:n ja 6:n välisenä aikana.

Yksittäisen pykälän voimaan jättäminen muutoin kumotussa laissa ja ilman tarkempaa säädöstasoista soveltamisalan määrittelyä ei vastaa nykyisiä lainkirjoittamisen käytänteitä. Säännöksen kumoaminen merkitsisi siten lakiteknisesti sääntelyn nykyaikaistamista. Kumottavaksi ehdotettavaa säännöstä voidaan lisäksi pitää sääntelymalliltaan vanhentuneena, sillä yksittäisen toimialan palkkausta koskeva laintasoinen sääntely on nykyisin poikkeuksellista: Palkkausta koskevista asioista sovitaan tavallisesti työehtosopimuksissa ja/tai työntekijän ja työnantajan välillä työsopimuksilla. Kyseistä säännöstä on noudatettu alalla pitkään, joten lain soveltamisen kannalta muutoksella ei olisi merkittävää selkeyttävää vaikutusta.

2.2 Sovellettavat työehtosopimusmääräykset

Leipomoalan yötyökorvauksista on sovittu työehtosopimuksissa osittain laista poikkeavasti. Kuitenkin osa leipomoalan yötyöstä tehdään työaikamuodossa, jossa yötyökorvaus on maksettu kokonaan tai lähes kokonaan lain perusteella. Valmistelussa on tunnistettu, että yötyökorvauksen suuruus määräytyy pitkälti lain perusteella erityisesti kolmivuorotyössä maksettavan yötyökorvauksen osalta.

Elintarviketeollisuusliitto ry:n ja Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL ry:n välisen leipomoiden työntekijöitä koskevan 31.1.2025 asti voimassa olevan työehtosopimuksen mukaan kello 21 jälkeen tehdystä työstä maksetaan 100 prosentilla korotettu palkka, mikäli työ ei ole järjestetty vuorotyöksi. Vuorotyötä tehtäessä maksetaan siihen osallistuville työntekijöille tuntia kohti vuorotyölisää, jonka suuruus iltavuorossa on 15 prosenttia työntekijän taulukkopalkasta lasketusta tuntipalkasta ja yövuorossa muissa kuin leipomotyölain alaisissa töissä 30 prosenttia työntekijän taulukkopalkasta lasketusta tuntipalkasta. Muussa kuin kolmivuorotyössä maksetaan aamulla ennen kello 6.00 tehdystä työstä 100 prosentilla korotettu palkka.

Lisäksi Elintarviketeollisuusliitto ry:n ja Ammattiliitto Pro ry:n välisessä elintarviketeollisuuden toimihenkilöiden työehtosopimuksessa (16.3.2023–28.2.2025) määrätään yötyökorvauksista myös leipomoalan toimihenkilöiden osalta. Sen 15.2 määräyksessä todetaan, että milloin työ ei ole vuorotyötä, ylityötä tai hätätyötä ja toimihenkilö joutuu tekemään sitä kello 16–23, katsotaan tällainen työ iltatyöksi sekä kello 23-06 tehty työ yötyöksi. Paikallisesti sopimalla voidaan säännöllistä yötyötä teettää muissakin kuin työaikalain tarkoittamissa tilanteissa klo 5–6. Iltatyössä maksetaan saman suuruinen lisä kuin vuorotyön iltavuorossa ja yötyössä saman suuruinen lisä kuin vuorotyön yövuorossa. Lisäksi 16 määräyksen mukaan, jos toimihenkilö yksi- tai kaksivuorotyössä aloittaa työnsä aamulla ennen klo 06, maksetaan näiltä aamutunneilta 100 prosentilla korotettu palkka. Näiltä aamutunneilta ei makseta 15 §:n 2. kohdassa tarkoitettua yötyölisää, ja jos toimihenkilö saa ko. tunneilta ylityölisää, on korotus ylityölisän kanssa yhteensä 100 prosenttia. Ammattiliitto Pro ry:n kyselyn mukaan elintarvikealalla yötyötä tekevät toimihenkilöt työskentelevät pääasiassa erilaisissa tuotannon tehtävissä. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi erilaisten johtajatehtävien (leipomopäällikkö, työnjohtaja, ryhmäpäällikkö, lähiesimies) lisäksi konditoriavastaavan, paistajan, prosessinohjaajan ja varastonhoitajan tehtävät. Ammattiliitto Pro ry:n mukaan noin kolmannes (noin 150 henkilöä) toimihenkilöistä työskentelee yöaikana.

Matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajanpalveluita koskevan työehtosopimuksen perusteella säännöllistä yötyötä tekeväälle työntekijälle ei makseta erikseen alla mainittua yötyölisää, vaan yötyö kompensoidaan lyhyemmän säännöllisen työajan muodossa. Mikäli työntekijä tekee töitä osa-aikaisesti, on hänen tuntipalkkansa noin 20 prosenttia korkeampi samassa suhteessa verrattuna normaalityöaikamuodossa työskentelevien työntekijöiden palkkaan. Ravintola-alallakin kuitenkin sovelletaan leipomoalan työehtosopimusta leipomohenkilöstöön sellaisten yritysten osalta, joiden tuotannosta valtaosa menee vähittäismyyntiin muuten kuin yrityksen omien kahviloiden tai ravintoloiden kautta.

Leipomoiden työntekijöitä koskevan työehtosopimuksen voimassaoloaika päättyy 31.1.2025. Elintarvikealan toimihenkilöiden työehtosopimus on voimassa 28.2.2025 asti ja matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajan palveluita koskeva työntekijöiden työehtosopimus 31.3.2025 asti.

2.3 Tietoja leipomoalasta

Työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2021 leipomoteollisuuden toimialaraportin mukaan leipomoala työllisti noin 7 000 henkilöä noin 600 yrityksessä. Tulorekisterin tietojen mukaan leipomoiden työntekijöitä koskeva työehtosopimuksen alla vuoden 2023 aikana olisi maksettu palkkaa kuukausittain noin 3 000 henkilölle (vuoden aikana 3 980 eri henkilölle). Työehtosopimustiedon ilmoittaminen on työnantajille vapaaehtoista, joten edellisten lisäksi rekisteristä on haettu tietoa henkilöistä, joiden ammatti on leipuri, kondiittori tai elintarviketeollisuuden työntekijä ja työnantaja toimii leivän valmistuksen toimialalla. Nämä henkilöt mukaan luettuina leipomoala työllistää kuukausittain keskimäärin noin 5 200 henkilöä. Jos kuukausikeskiarvon sijaan lasketaan mukaan kaikki vuoden 2023 aikana palkkaa saaneet (ml. kesätyöntekijät, juuri aloittaneet tai lopettaneet) oli vuoden 2023 aikana leipomoalalla työskennellyt yhteensä noin 7 000 leipuria tai elintarviketyöntekijää.

Työ- ja elinkeinoministeriön toimialaraportin tiedoista voidaan laskea, että leipomoalalla henkilötötyvuoden palkkasumma oli vuonna 2020 keskimäärin noin 38 564 euroa. Kun tuo luku muutetaan vuosien 2023 ja 2020 viimeisten kvartaalien ansiotasoindeksiluvuilla vastaamaan tämänhetkistä tilannetta, henkilötötyvuoden palkkasumma olisi 42 575 euroa, mikäli alan palkkakehitys viime vuosina vastaisi keskimääräistä. Leipomoalan kokoaikaisesta henkilöstöstä naisia oli vuonna 2022 noin 52 prosenttia (1657) ja miehiä noin 48 prosenttia (1514). Naisten kuukausipalkka oli keskimäärin 3380 euroa ja miesten noin 4060 euroa. ([Leipomoala – paikallisuudesta kansainvälisyteen. Työ- ja elinkeinoministeriön toimialaraportti 2021](#))

Työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2023 elintarviketeollisuuden toimialaraportin mukaan leipomoala on elintarviketeollisuuden suurin alatoimiala yritysten ja toimipaikkojen määrällä mitattuna, mutta liikevaihto on vain noin 10 prosenttia koko elintarviketeollisuuden liikevaihdosta (noin 1,1 miljardia euroa). Leipomoalan toimijat muodostavat reilu kolmanneksen elintarviketeollisuuden yrityksistä (37 prosenttia). Elintarvikeyrityskenttä on kokonaisuudessaan mikroyritysvaltainen; yrityksistä 79 prosenttia työllistää alle neljä henkilöä, ja alle kymmenen henkilöä työllistäviä yrityksiä on 87 prosenttia. Yli 250 henkilöä työllistäviä yrityksiä on 0,7 prosenttia (19 yritystä). ([Uudistuva elintarvikeala -toimialaraportti 2023](#))

Taulukko 1. Leipomotuotteiden, makaronien ym. valmistus, kokoaikaiset työntekijät vuonna 2022

	yhteensä	miehet	naiset
kokoaikaiset palkansaajat, lkm	3171	1514	1657

kokonaisansion keskiarvo, €/kk	3705	4061	3380
1. desiili, €/kk	2305	2435	2253
mediaani, €/kk	3273	3574	3013
9. desiili €/kk	5488	5749	4931

Lähde: Tilastokeskus, palkkarakennetilaston tietokantataulut

Taulukko 2. Kokoaikaiset palkansaajat ja kokonaisansiot vuonna 2022

	751 Lihanleikkaajat, leipurit, meijeristit ym.	816 Elintarviketeollisuuden prosessityöntekijät
Kokoaikeisten palkansaajien lukumäärä	3029	10076
Kokonaisansion keskiarvo, €/kk	4320	3075
Kokonaisansion mediaani, €/kk	3257	2963

Lähde: Palkkarakennetilasto, tietokantataulut

Taulukko 3. Tuntipalkkaisten ansiot vuonna 2022

		Lkm	Säännöllisen työajan keskiansio (€/tunti)	Säännöllisen työajan ansion mediaani (€/tunti)	Kokonaisansion keskiarvo (€/tunti)	Kokonaisansion mediaani (€/tunti)
Sukupuolet yhteensä	Lihanleikkaajat, leipurit, meijeristit ym.	2830	19,98	18,69	20,33	18,98
	Elintarviketeollisuuden prosessityöntekijät	8786	16,82	16,66	17,76	17,2
Miehet	Lihanleikkaajat, leipurit, meijeristit ym.	1799	21,47	20,46	21,84	20,81
	Elintarviketeollisuuden prosessityöntekijät	5013	17,44	17,15	18,48	17,77
Naiset	Lihanleikkaajat, leipurit, meijeristit ym.	1031	17,31	17,48	17,61	17,79

	Elintarviketeollisuuden prosessityöntekijät	3774	15,96 €/h	15,91 €/h	16,75 €/h	16,48
--	---	------	-----------	-----------	-----------	-------

Lähde: Tilastokeskus, yksityisen sektorin tuntipalkat, tietokantataulut

2.4 Vuotuinen työaika

Elintarviketeollisuusliitto ry:n ja Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL ry:n toimittamien tietojen perusteella vuotuinen työaika leipomoalalla on ollut vuonna 2023 yksivuoro- ja kaksivuorotyössä 1708 tuntia, keskeytyvässä kolmivuorotyössä 1683 tuntia ja keskeytymättömässä kolmivuorotyössä 1631 tuntia. Osa työntekijöistä tekee vain osan vuotta kolmivuorota ja siten osan ajata kaksivuoromallissa. Yötyökorvauksen poistuminen voisi vaikuttaa myös kaksivuorotyötä tekevän henkilöstön yötyökorvauksen määrään.

3 Tavoitteet

Esityksellä toteutetaan hallitusohjelman kirjaus, joka edellyttää leipomotyölain kumoamista 1.3.2025 alkaen.

Esityksen tavoitteena on saattaa leipomoala lainsäädännön tasolla vastaavaan asemaan suhteessa muihin toimialoihin. Leipomotyölain 5 §:n kaltaista yksittäisen toimialan palkkausta koskevaa laintasoista sääntelyä ei ole muilla aloilla, vaan palkkausta koskevista asioista sovitaan työehtosopimuksissa ja/tai työsopimuksilla. Muutoksen myötä leipomotyöntekijöiden yötyökorvausta koskeva sääntely siirtyisi muiden alojen tavoin kokonaisuudessaan yleisen työlainsäätelyn alaisuuteen. Työaikalaki sisältää yötyön tekemistä koskevat edellytykset ja valtakunnallisilla työehtosopimuksilla toisinsopimismahdollisuudet alakohtaisten tarpeiden huomioimiseksi.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan leipomotyöntekijöiden yötyölisää koskevan erityissääntelyn kumoamista. Jatkossa lakiin ei sisältyisi laissa määriteltyä perustetta maksaa yötyön ajalta 100 prosentin lisää, vaan yötyökorvauksesta voitaisiin työaikalain mukaisesti muiden toimialojen tavoin sopia työehtosopimuksessa. Kumottavaksi ehdotettu leipomotyölain säännös mahdollistaa työehtosopimuksella toisinsopimisen yötyökorvauksesta jo nykyään, joten sääntely ei muuttuisi siltä osin.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Yleistä vaikutusten arvioimisesta

Esityksen keskeisin suora vaikutus liittyy alan henkilöstön palkkaukseen siltä osin kuin yötyökorvaus on perustunut kumottavaksi ehdotettavaan säännökseen eikä työehtosopimuksella ole toisin sovittu. Tämän osalta on jäljempänä kuvattu arvioita nykyisen yötyökorvauksen merkityksestä alan henkilöstön ansiotuloille. Muilta osin vaikutuksia on voitu arvioida lähinnä erilaisten oletusten kautta; millaisia vaikutuksia lain muutoksella voisi mahdollisesti olla työehtosopimusneuvotteluihin, yritysten toimintaan tai henkilöstön oletettuun käyttäytymiseen. Esityksen vaikutukset ovat vahvasti sidoksissa työehtosopimusneuvotteluissa sovittaviin

työehtoihin, joten esityksen lopullisia vaikutuksia on vaikeaa tarkasti arvioida hallituksen esitystä laadittaessa.

Esityksen vaikutukset riippuvat myös siitä, miten paljon alalla tehdään töitä sellaisissa työaikaumuodoissa, joihin työehtosopimuksessa nykyisin sovittu yötyölisä ei kohdistu (eli yötyökorvaus on maksettu vain lakiin perustuen). Tällaisen henkilöstön lukumäärästä ei ole saatavissa täsmällistä tietoa. Lisäksi ei ole tietoa siitä, kuinka paljon kolmivuorotyössä käytännössä tehdään yötyötä. Myös laissa määritellyn yötyökorvauksen merkityksestä kaksivuorotyössä on eriäviä näkemyksiä.

4.2.2 Vaikutukset henkilöstöön

Leipomotyölain 5 §:n kumoaminen merkitsisi leipomoalan siirtymistä muita aloja vastaavaan sääntelymalliin, jossa yötyölisästä sovittaisiin työntekijöiden ja työnantajien välillä ilman lakiin sisältyvää pohjasäännöstä. Pohjasäännöksellä on ollut merkitystä osapuolten neuvotteluasemille, sillä laintasoinen säännös on tarkoittanut lähtökohtaa, jota noudatettaisiin sopimuksettomassa tilassa. Lain kumoaminen voi siten vaikuttaa työehtosopimusneuvotteluihin.

Henkilöstön työehtoihin kohdistuvat vaikutukset riippuisivat siitä, miten yötyökorvauksesta tullaan sopimaan työntekijöiden ja työnantajien välillä. Hallituksen esityksen valmisteluajana voimassa olleiden työehtosopimusten voimassaoloajat pääosin päättyvät lain ehdotettuun voimaantumiseen.

Mahdolliset muutokset liittyvät välittömimmin palkkaukseen. Leipomoalan työehtosopimuksen alaisessa työssä yötyölisän maksaminen on perustunut lakiin tietyissä työaikaumuodoissa. Arviot siitä, kohdistuisivatko muutokset merkittävimmitä osalta kolmivuorotyötä tekeviin vai kolmivuorotyötä tekevien lisäksi myös kaksivuorotyötä tekeviin, vaihtelevat.

Elintarviketeollisuusliitto ry:n (jäljempänä ELT ry) mukaan vaikutukset kohdistuisivat lähinnä kolmivuorotyötä tekeviin työntekijöihin, joita on sen arvion mukaan alle kymmenen prosenttia leipomoalan henkilöstöstä. Kolmivuorotyötä tekevien työntekijöiden palkkatuloista erilaiset työaikalisät² muodostavat noin 860 euroa kuukaudessa. Kaksivuorotyössä työaikalisät ovat keskimäärin 580 euroa kuukaudessa ja yksivuorotyössä 530 euroa kuukaudessa. Yötyölisää ei kuitenkaan ole tilastoitu erikseen, joten sen maksettu määrä ei ole tiedossa. On myös vaikea arvioida, miten suuri osuus lisistä on leipomotyölain 5 §:n mukaista yötyölisää ja mikä osuus muuta työehtosopimuksen perusteella maksettavaa lisää. ETL ry arvioi yötyölisän määrän olevan kolmivuorotyössä keskimäärin noin muutama sata euroa kuukaudessa ja noin 2 000–4 000 euroa vuodessa.³

Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL ry:n (jäljempänä SEL ry) mukaan käytännössä kolmasosa leipomoalalla tehtävästä työajasta on leipomotyölain kirjauksen mukaisen 100 prosentin kovauksen piirissä, sillä kolmivuorotyön lisäksi yötyökorvauksella on merkitystä keskeisesti myös kaksivuorotyössä.

² Säännölliset työajan lisät sisältävät vuoro-, ilt-, yö- ja lauantaityölisät sekä sunnuntaityön korotusosat.

³ Tiedot perustuvat Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:n palkkatilastoon syyskuulta 2022, johon saatiin vastauksia 1200 henkilöltä.

SEL ry:n mukaan yötyökorvauksena maksetun lisän suuruus on ollut kolmivuorotyössä keskimäärin arviolta noin 8 900–9 900 euroa vuodessa (eli noin 740–825 euroa kuukaudessa). Kolmivuorotyötä tekee arviolta 550–840 työntekijää.

Kaksivuorotyöläisten osalta palkanmenetystä on vaikeampi arvioida, koska työajan sijoittelussa on paljon vaihtelua. Vuorotyössä työnantaja pystyy työvuorosuunnittelussa työvuoron alkamisajankohtaa harkitessaan vaikuttamaan työntekijälle maksettavan yötyökorvauksen suuruuteen, sillä vuoron alkamisajankohdalla on työehtosopimusehtojen mukaan merkitystä maksettavan korvauksen suuruuteen. Kuitenkin pääsääntöisesti osa kaksivuorolaisten tunneista sijoittuu leipomotyölain mukaisen yötyön ajalle, jolloin sadan prosentin korvaus maksetaan lakiin perustuen. SEL ry on arvioinut, että pääsääntöisesti kaksivuorotyötä tekeväälle yötyölisän osuus on noin 10–30 prosenttia palkasta, mikä tarkoittaisi vuodessa 2760–8290 euroa (noin 230–690 kuukaudessa). Kaksivuorotyötä tekee arviolta noin puolet alan työntekijöistä, eli noin 2 250–3 500 työntekijää.

Valmistelussa on arvioitu, että leipomotyölain 5 §:n kumoamisella ei olisi vaikutusta leipomoalalla yksivuorotyötä tekevän henkilöstön palkkaukseen, sillä heidän osaltaan palkkaus määrittyy työehtosopimuksen mukaan. Ammattiliitto Pro:n mukaan elintarvikealan toimihenkilöiden osalta kolmivuorotyötä tai muuten säännöllistä yötyötä tekeville on maksettu 100 prosentin yötyökorvaus leipomotyölakiin perustuen. Elintarviketeollisuudessa leipomoalalla työskentelevistä toimihenkilöistä jopa kolmannes (noin 150 henkilöä) tekee yöajalle sijoittuvaa työtä. Heidän osaltaan keskimääräisen ansiomenetyksen arvioidaan olevan noin 1000–1 200 euroa kuukaudessa eli vuosittain 12 000–14 400 euroa, mikäli nykyisiin työehtosopimusmääräyksiin ei tulisi muutoksia.

Yötyötä tekevän henkilöstön määrän arvioiminen on matkailu-, majoitus-, ravintola- ja vapaa-ajanpalvelualalla hankalaa. Erityisesti ravintolatyössä ilta- ja yötunnit ovat yleisiä, mutta työehtosopimuksen systematiikassa tällaisia henkilöitä ei mielletä välttämättä yötyöntekijöiksi. Leipomotyölain alaisia yötyötä tekeviä henkilöitä arvioidaan alalla olevan reilusti alle prosentti matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajanpalvelualan työehtosopimuksen soveltamisalan piirissä olevista henkilöistä. Valmistelussa on arvioitu, että tällaisia henkilöitä on noin 200. Matkailu-, ravintola- ja vapaa-ajanpalvelualalla ei ole käytössä vuorotyöjärjestelmää, vaan kaikki työntekijät tekevät jaksotyötä kolmen viikon jaksoissa. Säännöllistä yötyötä tekeväälle yötyö korvataan työajan alenemalla palkan pysyessä samana kuin normalityöaikamuodossa olevilla. Leipomotyölakiin perustuvan yötyökorvauksen osuutta maksetuista lisistä ei osata tarkkaan arvioida.

Tulorekisteristä saatujen tietojen mukaan henkilöitä, joiden palkka oli maksettu leipomoalan työehtosopimusten perusteella tai joiden ammatti oli leipuri tai elintarviketyöntekijä ja työnantajan toimiala on leivän valmistus, oli vuonna 2023 kuukausittain keskimäärin noin 5 250. Yötyökorvauksia sai keskimäärin 620 henkilöä ja yötyölisää 1 580 henkilöä kuukaudessa. Jompaakumpaa sai keskimäärin 2 200 henkilöä, eli 42 prosenttia palkkaa saaneista. Palkansaajajärjestöiltä saadun arvion mukaan kaksivuorotyötä tekee noin puolet alan työntekijöistä ja 10–12 prosenttia tekee kolmivuorotyötä. Näin ollen tulorekisterin tiedoissa yötyöhön liittyviä palkkatietoja näkyy vähemmän kuin liittojen arvioissa. Tämä johtuu siitä, että osa työnantajista ei erittele palkkaa palkkalajeittain.

Vaikka kaikkia yötyöpalkkoja ei tulorekisteridatassa näy, voidaan olettaa, että yötyökorvauksien määrät ja jakauma vastaisivat kohtuullisesti myös ilmoittamatta jääneiden palkkojen jakaumaa. Yötyökorvauksia saaneista suurimmalle osalle summat olivat varsin pieniä. Palkanosan mediaani oli 200 euroa kuukaudessa ja keskiarvo 355 euroa kuukaudessa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry (jäljempänä SAK ry) ja SEL ry ja arvioivat, että kaksivuorotyötä tekeväälle yötyölisän osuus on 10–30 prosenttia palkasta. Tulorekisteritietojen mukaan yötyön osuus palkasta oli kuukaudessa noin 7 prosenttia (mediaani; keskiarvo 10 prosenttia). Yötyökorvauksia saaneista 40 prosentille kyse oli korkeintaan 5 prosenttia palkasta. Kuitenkin tulorekisteritietojen mukaan 17 prosenttia yötyötä tehneistä sai yötyöstä yli 20 prosenttia kokonaispalkastaan. Yli 30 prosenttia palkastaan yötyöstä saavia oli erittäin vähän.

Jos tulorekisteritietojen tarkastelussa oletetaan SAK ry ja SEL ry tietojen mukaisesti yötyötä tekevän 62 prosenttia leipomoalan työntekijöistä (vs. tulorekisterin 42 prosenttia) ja oletetaan yötyölisien ja korvausten jakautuvan kaikilla kuten tulorekisteriin on ilmoitettu, voidaan arvioida, että leipomoalan 5 200 työllisestä noin 3 200 on tehnyt yötyötä ja siten lakimuutos vaikuttaa heihin. Suurimalle osalle (40 prosenttia, 1 300 hlöä) kyse on alle 5 prosentin palkanosasta. Viidennekselle (600 hlöä) kyse on 5–10 prosentin osuudesta palkasta ja neljännekselle (800 hlöä) 10–20 prosenttia osuudesta. Yötyön osuus palkasta on 20–30 prosenttia noin 400 henkilölle ja sitä suurempi enää hyvin harvalle (100).

Valmistelussa ei ole pystytty arvioimaan, mille tasolle yötyöstä maksettava korvaus asettuu jatkossa. Pitkään voimassa olleen säännöksen poistuminen voi kuitenkin vaikuttaa työehtosopimusneuvotteluihin, millä voi olla vaikutuksia myös yötyökorvauksen suuruuteen. Muilla aloilla yötyöstä maksettava korvaus on tyypillisesti leipomotyöläisissä säädettyä tasoa (100 prosenttia) huomattavasti alhaisempi. Tilastokeskuksen mukaan eniten yötyötä tehdään sosiaali- ja terveysalalla, teollisuudessa, kuljetusalalla ja julkisen sektorin töissä.⁴ Esimerkiksi terveyspalvelualan työehtosopimuksen mukaan yötyöstä maksettava korvaus on 30–45 prosenttia tuntipalkasta. Teknologiateollisuus ry:n ja Teollisuusliitto ry:n välisen työehtosopimuksen mukaan yövuorossa maksetaan tuntia kohden 226 sentin yövuorolisä. Linja-autohenkilökunnan työehtosopimuksen mukaan yötyölisä on 20 prosenttia taulukkopalkasta. Kunta-alan yleisen työ- ja virkaehtosopimuksen mukaan yötyöstä maksetaan rahakorvauksena 30 prosenttia korottamattomasta tuntipalkasta tai annetaan vastaava vapaa-aika. Kunta-alalla jaksotyössä vapaa-aikakorvaus on 24 minuuttia yötyötunnilta tai rahakorvaus 40 prosenttia korottamattomasta tuntipalkasta.

Taulukko 4. Arvio muutoksesta kolmivuorotyötä tekevän yötyökorvauksen vuosittaiseen suuruuteen, jos yötyökorvauksesta maksettava korvaus muuttuisi tai poistuisi kokonaan (100 prosenttia vastaa nykytilaa; pohja-arvot on valittu Suomen Elintarviketyöläisten Liiton SEL ry:n ja Elintarviketeollisuusliiton karkeiden keskiarvojen perusteella).

Mahdollinen yötyökorvaustaso (nykytila 100 %)	Yötyökorvauksen keskimääräinen suuruus SEL ry:n arvion mukaan	Yötyökorvauksen määrän muutos vuodessa verrattuna nykyiseen (SEL ry arvio)	Yötyökorvauksen keskimääräinen suuruus ETL ry:n arvion mukaan	Yötyökorvauksen määrän muutos vuodessa verrattuna nykyiseen (ETL ry arvio)
100 %	9 000 €	-	3 000 €	-
90 %	8 100 €	- 900 €	2 700 €	- 300 €
80 %	7 200 €	- 1 800 €	2 400 €	- 600 €

⁴ <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2022/yotyota-tekee-joka-kuudes-tyollinen/>

70 %	6 300 €	- 2 700 €	2 100 €	- 900 €
60 %	5 400 €	- 3 600 €	1 800 €	- 1 200 €
50 %	4 500 €	- 4 500 €	1 500 €	- 1 500 €
40 %	3 600 €	- 5 400 €	1 200 €	- 1 800 €
30 %	2 700 €	- 6 300 €	900 €	- 2 100 €
20 %	1 800 €	- 7 200 €	600 €	- 2 400 €
10 %	900 €	- 8 100 €	300 €	- 2 700 €
0 %	0 €	-	0 €	-

Esityksen valmistelussa on huomioitu, että leipomoalan työehtosopimus on hallituksen esityksen valmisteluajana yleissitova. Jos yleissitovuutta ei olisi, voisi sillä olla vaikutuksia työehtoihin, kuten palkan suuruuteen ja yötyön määrään.

Mikäli yötyöstä maksettava korvaus pienenesi, merkitsisi se yöllä teetettävän työn kustannusten muuttumista aiempaa edullisemmiksi työnantajalle. Tämä saattaisi johtaa muutoksiin työaikojen sijoittelussa siten, että yötyön määrä voi lisääntyä. Valtioneuvoston asetuksessa terveystarkastuksista erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavissa töissä (1485/2001) yötyö määritellään tekijäksi, joka aiheuttaa erityistä sairastumisen vaaraa. Yötyö kuormittaa työntekijää fyysisesti ja psyykkisesti enemmän kuin päivätyö. Työterveyslaitoksen tutkimushankkeessa on tunnistettu yötyötä sisältävän vuorotyön olevan yhteydessä moniin akuutteihin ja kroonisiin terveysriskeihin kuten unihäiriöihin ja väsymykseen, työtapaturmiin, reumaan, tyypin-2 diabetekseen, verenpainetautiin, raskauden ajan terveysriskeihin ja raskauden keskeytymiseen, sekä lyhyiden ja pitkien sairauspoissaolojen riskiin, ja riskiin joutua työkyvyttömyyseläkkeelle.⁵ Toisaalta yötyökorvauksen pienentyminen voisi johtaa myös yöllä tehtävän työn vähentymiseen, jos leipomoalalle ei saataisi työntekijöitä työaikojen sijoittumisen ja pienemmän yötyökorvauksen vuoksi. Tähän kuitenkin vaikuttaa alan työllisyystilanne.

4.2.3 Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon

Alalla arvioidaan työskentelevän naisia jonkin verran enemmän kuin miehiä. Toisaalta miesten tulot ovat olleet naisten tuloja keskimäärin suurempia.⁶ Miehet tekevät naisia enemmän yötyötä, joten yötyölisän poistuminen vaikuttaisi oletettavasti suhteessa enemmän miesten tuloihin, ja naisten tuloihin vaikutukset olisivat vastaavasti pienemmät. Merkittävimmät sukupuolten väliseen tasa-arvoon kohdistuvat muutokset seuraisivat siis siitä, että miehet ja naiset ovat työskennelleet osin eri työaikamuodoissa. Toisaalta, mikäli yötyön teettäminen lisääntyisi jatkossa, voisi se lisätä naisten tekemää yötyötä. Yötyö lisää tutkimuksien mukaan rintasyöpäriskiä naisilla. Tällöin yötyön tekemisen terveyteen sekä työelämän ja muun elämän yhteensovittamiseen liittyvät esityksestä johtuvat kielteiset vaikutukset kohdistuisivat naiseen.

⁵ Ks. Työterveyslaitoksen raportti: Working hours, health, well-being and participation in working life. Current knowledge and recommendations for health and safety (2021)
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140634/TTL-978-952-261-912-9.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.

⁶ Ks. Edellä luku 2.3.

miehiä enemmän. Lisäksi muutokset saattaisivat tasata naisten ja miesten välistä palkkaeroa alalla, jos naiset tekisivät jatkossa aiempaa enemmän yötyötä.

4.2.4 Vaikutukset työllisyyteen

Palkkakustannusten mahdollinen aleneminen voi pienentää yritysten kynnystä työllistää uutta henkilöstöä, joten esityksellä saattaa olla mahdollisia myönteisiä vaikutuksia työllisyyteen. Toisaalta, mikäli yötyön määrä lisääntyy tai yötyöstä maksettava korvaus merkittävästi pienenee, voisi esityksellä olla heikentäviä vaikutuksia alan houkuttelevuuteen ja siten työllisyyden määrään.

Elintarviketeollisuus työllistää kokoaikaisesti 34 600 henkilöä noin 2 600 yrityksessä. Reilu kolmannes elintarviketeollisuuden yrityksistä on leipomoalan toimijoita (37 prosenttia).

Yleisesti arvioiden työllisyyden lisääntyminen edellyttäisi tuotteiden kysynnän kasvua. Tuotteiden kysyntä voisi kasvaa, mikäli niiden hinnat laskisivat olennaisesti, jolloin kuluttajilla olisi mahdollisuus ostaa niitä aiempaa enemmän. Yötyön teettämisen kulujen pienentyminen voi vaikuttaa myyntihintojen laskuun. Vaikutus ja sen suuruus ovat kuitenkin epävarmat, sillä esitystä valmistellessa ei ole tiedossa, mille tasolle yötyökorvaus asettuisi työehtosopimusneuvotteluissa. Lisäksi yritykset voisivat kohdistaa yötyökorvauksen alentumisesta seuraavat lisätulot myös muualle, esimerkiksi yrityksen voittoon.

4.2.5 Vaikutukset yritysisiin

Edellä kuvatut henkilöstöä ja työllisyyttä koskevat mahdolliset vaikutukset voisivat merkitä yrityksille pieneneviä palkkakuluja. Palkkakuluihin toisaalta vaikuttaa työvoiman saatavuus. Työvoimapula-alalla työnteon ehtoja ei välttämättä pystytä merkittävästi heikentämään ilman, että samalla menetetään työvoimaa. Mikäli yötyö lisääntyisi tai yötyön korvaus pieneneisi, voisi henkilöstöä olla aiempaa hankalampaa saada alalle. Mahdollinen työvoimapula voisi merkitä nostopainetta alan palkkaukselle.

Mikäli työvoimaa on jatkossa riittävästi saatavilla, voisi nykyistä pienemmillä työvoimakustannuksilla olla yrityksille positiivisia vaikutuksia. Työvoimakustannusten aleneminen vaikuttaisi yritysten katteeseen, josta osa voi kohdistua esimerkiksi palkkojen korotuksiin, investointeihin tai yritysten voittoon. Kustannusten hillintä voi näkyä myös tuotteiden hinnoittelussa ja sitä kautta sillä voi olla vaikutuksia myynnin lisääntymiseen.

4.2.6 Vaikutukset pk-yrityksiin

Suurin osa elintarvikealan työnantajista on pieniä yrityksiä: yrityksistä 79 prosenttia työllistää alle neljä henkilöä, ja alle kymmenen henkilöä työllistäviä yrityksiä on 87 prosenttia. On mahdollista, että esitetty muutos hyödyttäisi etenkin sellaisia isoja toimijoita, jotka toimivat jo pitkälti ympärivuorokautisena tuotantona, sillä näiden yritysten osalta muutos voi tarkoittaa kulurakenteen alenemista. Tämä voi muuttaa pk-yritysten kilpailuasetelmaa suhteessa isoihin toimijoihin.

4.2.7 Vaikutukset kuluttajiin ja kotitalouksiin

Kuluttajiin ja kotitalouksiin kohdistuvia vaikutuksia on hyvin vaikea ennakkollisesti arvioida. Esitys voisi johtaa tuotteiden hintojen laskuun, mikäli mahdollinen palkkamenojen alennus kohdistuu lopputuotteiden hinnan alentamiseen. Toisaalta, mikäli työvoimaa ei ole riittävästi saatavilla, ei kyseistä vaikutusta olisi.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

Hallituksen esityksen tavoitteiden saavuttaminen ei mahdollista muunlaisten toteuttamisvaihtoehtojen arviointia hankkeen tavoitteena olevan leipomotyölain 5 §:n kumoamisen sijasta. Koska hallituksen esityksen valmistelussa tunnistettiin, että esitettävällä muutoksella on mahdollisesti merkittäviä vaikutuksia tiettyjen henkilöstöryhmien työehtoihin, nähtiin valmistelussa tärkeäksi arvioida erilaisia vaihtoehtoja, joilla voitaisiin edistää henkilöstön mahdollisuutta varautua työmuutoksiin. Tämän osalta arvioitiin eri siirtymäsäännösvaihtoehtoja muutosten voimaantuloajankohdan osalta. Muutokset esitetään toteutettavaksi hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti.

6 Lausuntopalaute

6.1 Yleistä

Esitys oli lausuntokierroksella 20.5.–26.7.2024. Lausuntoja pyydettiin Ammattiliitto Pro ry:ltä, aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueilta, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:ltä, Elintarviketeollisuusliitto ry:ltä, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT:lta, Kuntaliitto ry:ltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:ltä, Ruokavirastolta, sosiaali- ja terveysministeriöltä, STTK ry:ltä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:ltä, Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL ry:ltä, Suomen leipuriliitto ry:ltä, Suomen Yrittäjät ry:ltä ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitokselta.

Lausuntoja saatiin 11 kpl. Lausunnon antoivat Ammattiliitto Pro ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry, Elintarviketeollisuusliitto ry, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry, sosiaali- ja terveysministeriö, STTK ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL ry, Suomen leipuriliitto ry ja Suomen Yrittäjät ry sekä Lounais-Suomen aluehallintovirasto.

Lausunnoista ei noussut esiin sellaista, joka olisi edellyttänyt jatkovalmistelussa merkittäviä muutoksia mietinnön mukaiseen hallituksen esitysluonnokseen. Jatkovalmistelun aikana lukuun 4.2.2 on täsmennetty Ammattiliitto Pro ry:n ja STTK ry:n lausunnoissa esitetyllä tavalla arviot yötyötä tekevien elintarvikealan toimihenkilöiden lukumäärästä ja ansionmenetyksestä. Lisäksi esitysluonnokseen on lisätty tulorekisteristä saatuja tietoja lukuihin 2.3 ja 4.2.2 sekä tehty teknisuontoisia ja kielellisiä muutoksia.

Lausunnoista käy ilmi perusvalmistelua vastaavasti, että palkansaajapuoli vastustaa esitystä ja työnantajapuoli kannattaa esitystä. Lisäksi Suomen Leipuriliitto ry vastustaa esitysluonnosta. Sosiaali- ja terveysministeriö sekä aluehallintovirastot suhtautuvat esitysluonnokseen neutraalisti.

Lausunnoissa esitystä vastustettiin muun muassa työsuojelullisten ja työntekijöihin kohdistuvien kohtuuttomien vaikutusten perusteella. Toisaalta esitysluonnosta kannatettiin esimerkiksi sen sääntelyä yhdenmukaistavien vaikutusten vuoksi. Seuraavissa alaluvuissa esitetään lausuntojen keskeiset huomiot.

6.2 Yötyökorvauksen rooli työsuojelussa

Esitystä vastustavina näkökulmina lausunnoissa nostetaan esiin työsuojelulliset näkökulmat. Palkansaajapuolen (Ammattiliitto Pro ry, STTK ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL ry) lausunnoissa tuodaan esiin laajalti yötyön riskitekijöitä sekä leipomotyölain 5 §:n arvioitu merkitys yötyön teettämistä hillitsevä

tekijänä. Leipomotyöhön liittyy työntekijäjärjestöjen mukaan vahva kannustin teettää työterveydelle haitallisena yötyönä, sillä lopputuote – eli erilaiset leipomotuotteet – halutaan usein myyntiin tai toimitukseen siten, että tuote on valmiina aamulla. Palkansaajajärjestöt toteavat, että tämä mekanismi aiheuttaa työnantajille merkittävän kannustimen yötyön teettämiseen. Palkansaajapuoli kantaa huolta siitä, että yötyön määrä esityksen seurauksena lisääntyisi.

Työnantajapuolen mukaan erillistä sääntelyä yhtä toimialaa koskevasta yötyöstä maksettavasta korvauksesta ei lausunnonantajien mukaan voi perustella työsuojelullisilla näkökohdilla (esimerkiksi Suomen Yrittäjät ry). Osa työnantajapuolen lausunnonantajista (Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n ja Suomen Yrittäjät ry) nostavat esiin, että yötyöhön liittyvät työturvallisuusnäkökohdat otetaan huomioon yötyön teettämistä koskevissa rajoituksissa, jotka sisältyvät muuhun lainsäädäntöön.

Työsuojeluviranomaisen (Lounais-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue) lausunnossa todetaan, ettei leipomotyölain 5 §:n säilyttämiselle ole perusteita työaika-suojelullisesti. Työsuojeluviranomainen kuitenkin korostaa, että on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää yötyön merkitys erityistä sairastumisenvaaraa aiheuttavana tekijänä, jota tulee hallita työnantajan toimesta. Työsuojeluviranomainen arvioi, ettei esitetty muutos vaikuta sen toimintaan ja suhtautuu hallituksen esitysluonnokseen neutraalisti.

6.3 Vaikutukset ja voimaantuloaikataulu

Toisena esitystä vastustavana näkökulmana palkansaajapuoli tuo lausunnoissaan esiin kohtuuttomiksi arvioimansa vaikutukset työntekijöille ja heidän perheilleen. Lausunnoissa esitetään arvioita henkilöstöön kohdistuvista palkanalenemista pääosin hallituksen esitysluonnosta vastaavasti. Palkansaajien lausunnoissa kiinnitetään huomiota siihen, että leipomotyölain kumoaminen erityisesti nopealla aikataululla voi aiheuttaa yksilöiden kannalta kestävämpiä taloudellisia seurauksia, joihin työntekijöillä ei ole ollut tosiasiallista mahdollisuutta varautua ennakolta. Huomionarvoista on, että muutokset eivät kohdistu yksin työntekijöihin vaan myös heidän perheisiinsä ja etenkin heidän huollettaviin lapsiinsa.

Lisäksi palkansaajajärjestöt huomauttavat, että yksilöiden lisäksi lainsäädännön muutos voi vaikuttaa kilpailutilanteeseen alan yritysten välillä sekä työvoiman saatavuuteen. Järjestöt huomauttavat, että asianmukainen siirtymäsäännös mahdollistaisi paremmin varautumisen muutokseen myös tästä näkökulmasta. Järjestöt esittävät vähintään neljän vuoden siirtymäaikaa.

Osassa työnantajapuolen lausunnoista tuodaan esiin kannatus esitysluonnoksen mukaiselle voimaantuloajankohdalle (1.3.2025) todeten, että leipomotyölain kumoamisesta on maininta hallitusohjelmassa, joten muutos on ollut tiedossa jo pitkään. Lisäksi työehtosopimusosapuolilla on mahdollisuus ottaa leipomotyölain kumoaminen huomioon uusissa työehtosopimuksissa ilman erityistä siirtymäaikaa (Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Yrittäjät ry).

Työnantajajärjestöt myös tuovat esiin oman arvionsa muutoksen vaikutuksista. Elintarviketeollisuusliitto ry:n ja Suomen Yrittäjät ry:n mukaan lain kumoamisen taloudelliset vaikutukset kohdistuisivat lähinnä kolmivuorotyötä tekeviin työntekijöihin, joita on alle kymmenen prosenttia leipomoalan henkilöstöstä. Elintarviketeollisuusliitto ry lisäksi huomauttaa, että esitysluonnoksen mukaan laki kumottaisiin vasta alan nykyisten työehtosopimusten umpeuduttua. Siten työntekijät voivat ottaa asian esille työehtosopimusneuvotteluissa.

6.4 Sääntelyn yhdenmukaistaminen

Työnantajapuoli (Elintarviketeollisuusliitto ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry, Suomen Yrittäjät ry) ei näe perusteita muista aloista poikkeavalle yötyökorvausta koskevalle sääntelylle. Työnantajajärjestöt korostavat lausunnoissaan työehtosopimusten merkitystä nykyisessä suomalaisessa työmarkkinajärjestelmässä. Järjestöjen mukaan toimialakohtaiset erilliset lait eivät ole tarpeen eivätkä kuulu järjestelmään, joka lähtee siitä, että työehtosopimukset ovat ensisijaisia välineitä, joilla työehdoista – kuten yötyölisistä – sovitaan. Lisäksi työehtosopimukset mahdollistavat joustavat ratkaisut, jotka ottavat huomioon alan erityispiirteet ja yritysten tarpeet (Elintarviketeollisuusliitto ry).

Myös Suomen Leipuriliitto ry katsoo, että leipomotyölain kumoamisella leipomo- ja konditoria-ala saatetaan lainsäädännön tasolla tasa-arvoiseen asemaan muihin toimialoihin verrattuna. Liiton mukaan nykyisen lain soveltamisalan puuttuminen on johtanut tosiasiallisesti tilanteeseen, jossa vain ne yritykset ovat maksaneet leipomotyölain 5 §:n mukaisesti sadan prosentin lisää, jotka ovat noudattaneet leipomoiden työntekijöitä koskevaa työehtosopimusta ja teettäneet työntekijöillään kolmivuorotyötä. Sen sijaan ne yritykset, jotka ovat valmistaneet leipomotuotteita jonkun muun työehtosopimuksen piirissä (esimerkiksi majoitus- ja ravitsemusalan yritykset tai muut elintarvikealan yritykset), eivät ole teettäessään työtä klo 22–06 välillä maksaneet lainkaan leipomotyölain 5 §:n mukaista lisää. Tämä on liiton mukaan johtanut vuosikausien ajan voimassa olleeseen epätasa-arvoiseen tilanteeseen leipomotuotteita valmistavien yritysten kesken.

6.5 Muuta

Työnantajapuolen lausunnoissa huomautetaan, että nykysääntely on lakiteknisesti ongelmallinen ja/tai vanhentunut muun muassa soveltamisalan osalta (Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Yrittäjät ry).

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo esiin, että 5.4.2024 voimaan tulleeseen valtioneuvoston asetukseen (143/2024), joka koskee raskaana olevien, äskettäin synnyttäneiden ja imettävien työntekijöiden suojelemista työssä vaaraa aiheuttavilta tekijöiltä, on lisätty yötyö vaaraa aiheuttavaksi työolosuhteeksi, joka työnantajan on otettava huomioon riskinarvioinnissa. Tutkimustiedon perusteella Työterveyslaitos on laatinut kansallisia suosituksia terveyttä tukevasta työvuorosuunnittelusta yötyötä järjestettäessä ja esimerkiksi raskaus ja työn altisteet -oppaan.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki leipomotyölain 5 §:n kumoamisesta

1 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi leipomotyölain 5 § kumoamisesta. Kumottavan säännöksen 1 momentin mukainen leipomotyöntekijöiden lakiin perustuva oikeus vähintään 100 prosentilla korotettuun palkkaan kello 22:n ja 6:n välisenä aikana tehdystä työstä poistuisi. Säännöksen 2 momentin kumoamisella ei olisi asiallista vaikutusta, sillä leipomotyöntekijöiden yötyölisistä voitaisiin jatkossakin sopia työntekijöiden ja työnantajien välillä.

2 §. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta.

7.2 Laki työntekijöiden lähettämisestä annetun lain muuttamisesta

4 §. *Työaika, vuosiloma ja niihin liittyvät korvaukset sekä perhevapaat.* Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus kumottavaan leipomotyölain säännökseen. Muutos on tekninen. Lisäksi säännökseen tehtäisiin kielellisiä muutoksia.

6 §. *Tavarankäytön ensimmäistä kokoamis- ja asennustyötä koskevat poikkeukset.* Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus kumottavaan leipomotyölain säännökseen. Muutos on tekninen.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.3.2025.

9 Suhde muihin esityksiin

Hallituksen esityksessä eduskunnalle paikallisen sopimisen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 85/2024 vp) ehdotetaan muutoksia työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 4 §:ään, kuten tässäkin esityksessä.

10 Suhde perustuslakiin ja sääntämismääräykset

Ehdotettavalla lailla arvioidaan olevan merkitystä perustuslain 18 §:n kannalta. Säännöksen 1 momentin mukaan julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Kyseisellä säännöksellä on merkitystä ennen kaikkea työsuojelussa ja siihen liittyvässä toiminnassa. Säännöksen merkityksenä on myös se, että julkisen vallan on huolehdittava työolojen turvallisuudesta ja terveellisyydestä. (HE 309/1993 vp) Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukainen velvoite on julkiselle vallalle osoitettu perustuslaillinen toimintavelvoite, jonka toteuttamisen keinovalikoimaan säännös ei ota kantaa.

Esityksellä voi olla vaikutuksia työterveyteen, jos sen seurauksena yötyön teettäminen lisääntyy. Muuhun lainsäädäntöön kuitenkin sisältyy sääntelyä yötyötä tekevän henkilöstön suojaamiseksi. Työturvallisuuslailla (738/2002) toteutetaan osaltaan velvoitetta työvoiman suojeluun. Työturvallisuuslaki sisältää säännöksiä, joilla pyritään estämään tai vähentämään yötyöstä työntekijän terveydelle mahdollisesti aiheutuvia terveydellisiä haittoja tai vaaroja. Kyseinen laki edellyttää työnantajalta työaikoja koskevaa vaarojen selvittämistä ja arviointia sekä työn kuormitustekijöiden välttämistä ja vähentämistä. Lisäksi lain 30 §:n 1 momentin perusteella yötyötä tekevälle työntekijälle on tarvittaessa järjestettävä mahdollisuus työtehtävien vaihtamiseen tai siirtymiseen päivätyöhön, jos tämä on olosuhteet huomioon ottaen mahdollista ja työtehtävien vaihtaminen on työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet huomioon ottaen tarpeellista työpaikan olosuhteiden tai työn luonteen työntekijän terveydelle aiheuttaman vaaran torjumiseksi. Kuormittavuutta vähentävinä toimenpiteinä työnantaja voisi harkita esimerkiksi Työterveyslaitoksen suosituksia, jos yövuorojen vähentäminen ei ole mahdollista.

Perustuslain 18 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Myös kyseinen säännös on luonteeltaan julkiseen valtaan kohdistuva perustuslaillinen toimeksianto. Säännöksessä ei oteta kantaa työllisyyden hoidossa käytettävään keinovalikoimaan, vaan siinä jätetään julkiselle vallalle merkittävästi harkintavaltaa siitä, miten työllisyyttä voidaan parhaiten edistää. Työllisyyden

edistämismääräysmerkitse myös sitä, että julkisen vallan tulee pyrkiä estämään pysyvästi työtä vailla olevien ryhmien muodostuminen. (HE 309/1993 vp.)

Esityksen ei arvioida olevan ongelmallinen perustuslaista edellä kuvattujen julkisen vallan velvoitteidenkannalta. Työvoiman suojelusta huolehdittaisiin mahdollisen yötyön lisääntyessäkin muun muassa työturvallisuuslain edellytysten mukaisesti. Esitetyt muutokset olisivat siten yhteensopivat perustuslain 18 §:n mukaisten edellytysten kanssa.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämismenettelyssä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

leipomotyölain 5 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan leipomotyölain (302/1961) 5 §, sellaisena kuin se on laissa 916/1993.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

työntekijöiden lähettämistä annetun lain 4 ja 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työntekijöiden lähettämistä annetun lain (447/2016) 4 §:n 1 momentin 1 kohta ja 6 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 1 momentin 1 kohta laissa 743/2020 ja 6 §:n 1 momentin 1 kohta laissa 876/2019, seuraavasti:

4 §

Työaika, vuosiloma ja niihin liittyvät korvaukset sekä perhevapaat

Lähetetyn työntekijän työsuhteen vähimmäisehtoina sovelletaan:

1) työaikalain (872/2019) 2 lukua työajasta ja varallaolosta, 3 ja 4 lukua säännöllisestä työajasta, 5 lukua säännöllisen työajan ylittämisestä ja sunnuntaityöstä, 6 lukua lepoajoista sekä 36 ja 37 §:n yleissitovaan työehtosopimukseen perustuvaa säännöllistä työaikaa koskevaa paikallista sopimusta koskevia säännöksiä;

6 §

Tavaran ensimmäistä kokoamis- ja asennustyötä koskevat poikkeukset

Ammatti- tai erikoistyöntekijän suorittamaan tavaran sellaiseen ensimmäiseen kokoamis- tai asennustyöhön, joka muodostaa olennaisen osan tavaran toimitussopimuksesta ja on välttämätön toimitetun tavaran saattamiseksi käyttökuntoon ja jossa työntekijän lähetettynä olo kestää enintään kahdeksan kalenteripäivää, ei sovelleta palkallista vähimmäisvuosilomaa ja -palkkaa koskevia:

1) työaikalain 20–23 §:n säännöksiä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 19.9.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Työministeri Arto Satonen

2.

Laki

työntekijöiden lähettämistä annetun lain 4 ja 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työntekijöiden lähettämistä annetun lain (447/2016) 4 §:n 1 momentin 1 kohta ja 6 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 1 momentin 1 kohta laissa 743/2020 ja 6 §:n 1 momentin 1 kohta laissa, 876/2019 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

*Työaika, vuosiloma ja niihin liittyvät
korvaukset sekä perhevapaat*

*Työaika, vuosiloma ja niihin liittyvät
korvaukset sekä perhevapaat*

Lähetetyn työntekijän työsuhteen vähimmäisehtoina sovelletaan:

1) työaikalain (872/2019) 2 luvun työaika ja varallaoloa, 3 ja 4 luvun säännöllistä työaika, 5 luvun säännöllisen työajan ylittämistä ja sunnuntaityötä, 6 luvun lepoaikoja sekä 8 luvun 36 ja 37 §:n säännöksiä yleissitovaan työehtosopimukseen perustuvasta säännöllistä työaika koskevasta paikallisesta sopimuksesta *sekä leipomotyölain (302/1961) 5 §:n säännöksiä;*

Lähetetyn työntekijän työsuhteen vähimmäisehtoina sovelletaan:

1) työaikalain (872/2019) 2 *lukua työajasta ja varallaolosta*, 3 ja 4 *lukua säännöllisestä työajasta*, 5 *lukua* säännöllisen työajan ylittamisestä ja sunnuntaityöstä, 6 *lukua lepoajoista* sekä 36 ja 37 §:n yleissitovaan työehtosopimukseen *perustuvaa* säännöllistä työaika *koskevaa paikallista sopimusta koskevia säännöksiä;*

6 §

6 §

Tavaran ensimmäistä kokoamis- ja asennustyötä koskevat poikkeukset

Tavaran ensimmäistä kokoamis- ja asennustyötä koskevat poikkeukset

Ammatti- tai erikoistyöntekijän suorittamaan tavaran sellaiseen ensimmäiseen kokoamis- tai asennustyöhön, joka muodostaa olennaisen osan tavaran toimitussopimuksesta ja on välttämätön toimitetun tavaran saattamiseksi käyttökuntoon ja jossa työntekijän lähetettynä olo kestää enintään kahdeksan kalenteripäivää, ei sovelleta

Ammatti- tai erikoistyöntekijän suorittamaan tavaran sellaiseen ensimmäiseen kokoamis- tai asennustyöhön, joka muodostaa olennaisen osan tavaran toimitussopimuksesta ja on välttämätön toimitetun tavaran saattamiseksi käyttökuntoon ja jossa työntekijän lähetettynä olo kestää enintään kahdeksan kalenteripäivää, ei sovelleta

Voimassa oleva laki

palkallista vähimmäisvuosilomaa ja -palkkaa koskevia:
1) työaikalain 20–23 §:n ja leipomotyölain 5 §:n säännöksiä;

Ehdotus

palkallista vähimmäisvuosilomaa ja -palkkaa koskevia:
1) työaikalain 20–23 §:n säännöksiä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

. . .